

نبرد اقتصادی اجتناب‌ناپذیر آمریکا و ژاپن

واشنگتن در این مذاکرات برگشودن بازار ژاپن به روی این چهار بخش پا می‌فشارد و توکیو ضمن رد نظریات آمریکا می‌گوید اهداف آمریکا در ژاپن نباید از پیش تعیین شده و سازمان یافته باشد بلکه این اهداف باید نسبت به کالاهای صادراتی به ژاپن تدوین و تبیین گردد.

کلیتون در مذاکرات خود با هوسوکاوا روش سرسختانه‌ای پیش گرفت و از مواضع خود عقب نشست او در حضور معاونش ال گور، مشاور

سابقه تنش

کلیتون در مصاحبه مطبوعاتی پس از ملاقاتش با هوسوکاوا گفت: «ما نمی‌دانیم پس از این چه خواهد شد.» و هوسوکاوا را دعوت به یک مذاکره غیررسمی برای روز بعد کرد ولی معلوم بود که بقیه ماجراها صرفاً تشریفاتی است و قضایا با بازدید خانم و آقای هوسوکاوا از قسمتهای مختلف کاخ سفید به پایان رسید!

در طول آن هفته‌هایی که به ملاقات سران آمریکا و ژاپن منتهی شد

حقیقت این است که در حالی که آمریکا همچنان در گرداب رکود غوطه‌ور است و بالا رفتن ارزش برابری بن نیز واردات از این کشور را باز هم گرانتر می‌کند، ماشین صنعت ژاپن هر روز در صحنه رقابت بین‌المللی به هیولای عظیم‌تری تبدیل می‌شود. امروزه ژاپنی‌ها با گام‌هایی بسیار سریعتر از گذشته صنعتشان را به خارج از مرزهای خود می‌برند. اینک آنها ابزار برقی، لوازم یدکی اتومبیل و سایر فرآورده‌های صنعتی خود را فقط از خاک اصلی ژاپن به آمریکا و اروپا صادر نمی‌کنند بلکه شعبات کارخانجات ژاپنی که در سرتاسر جهان گسترده‌اند نیز سهم عمده‌یی در حجم این صادرات دارند. اکثریت این کارخانجات در کشورهای در حال توسعه، بویژه در کشورهای آسیایی مستقرند و خاطره عظمت ژاپن و نفوذ این کشور در کشورهای شرق آسیا را در سالهای پیش از جنگ جهانی دوم زنده می‌کنند. به نظر کارشناسان یک توسعه جغرافیایی این چنین باعث خواهد شد که مازاد بازرگانی ژاپن به تدریج سیر نزولی طی کند و رقم قابل توجهی از این مازاد به حسابهای بازرگانی سایر کشورهای آسیایی فرشته‌یی که میان شرکتهای عظیمی چون سونی، نیسان، تویوتا و هزاران شرکت دیگر ژاپنی وجود دارد باز هم به کاسته‌شدن بیشتر از حجم مازاد بازرگانی ژاپن کمک کند. گر چه یکی از دلایل گسترش صنایع ژاپن در کشورهای آسیایی سود بردن از نیروی کار ارزان در این کشورهاست، ولی برکمی پوشیده نیست که چنین گسترشی موجبات توسعه و پیشرفت اقتصادی کشورهای میزبان را فراهم می‌آورد. برای مثال شرکتهای اتومبیل‌سازی ژاپن در حال تشکیل نخستین انجمن اتومبیل‌سازان در کشورهای آسیای جنوب شرقی هستند. سه شرکت عظیم تویوتا، نیسان و میتسوبیshi پیشگامی تأسیس این انجمن را به عهده گرفته‌اند. چنین حرکتی به سازندگان اتومبیل ژاپنی

تلخکامی نتایج ملاقات رهبران آمریکا و ژاپن هر دو طرف را دزم بجا گذاشت، و این در حالی است که ژاپن همچنان و بیش از همیشه رقیب صنعتی سرسختی برای آمریکا است.

ملاقات اخیر بیل کلیتون رئیس جمهوری آمریکا و ماساهیر و هوسوکاوا نخست‌وزیر ژاپن که بی‌نتیجه و با احساسی سرشار از تلخکامی به پایان رسید تعجب هیچکس را برنیاغیخت چرا که ظرف ۷ ماه گذشته هیچ یک از دو کشور نتوانسته بودند زمینه مساعدی برای پیشرفت در اقدامات مربوط به گشودن بازار ژاپن به روی کالاهای آمریکایی فراهم آورند و همه مذاکرات طولانی و بالاخره گفتگوهای نهانی میان رهبران دو کشور عقیم ماند. کلیتون در پایان مذاکرات بی‌نتیجه خود با هوسوکاوا در مقابل خبرنگاران گفت: «نرسیدن به یک توافق بهتر از رسیدن به یک توافق توخالی است.»

زمینه ساز مذاکرات رهبران دو کشور توافقی بوده که سال گذشته میان کلیتون و کیچی میازاوا نخست‌وزیر سابق ژاپن در توکیو حاصل شده بود. هدف از آن توافق دست یافتن به تمهیداتی برای کاهش مازاد بازرگانی ژاپن بود که رقم آن به ۶۰ میلیارد دلار بالغ می‌شود.

مذاکرات هفت ماه گذشته که به گفتگوهای سران منجر شد شامل چهار بخش بود: اتومبیل و لوازم یدکی آن، بیمه، لوازم پزشکی و مخابرات.

در آخرین ماه سال ۷۳، اندکی پس از حصول توافق نهانی در مورد موافقتنامه عمومی تعرفه و تجارت «گات» رئیس جمهور آمریکا و نخست‌وزیر ژاپن با یکدیگر ملاقات و مذاکره کردند تا به توافق‌هایی در مورد اختلافات بازرگانی فیمابین برسند. حصول توافق در مورد «گات» و امتیازی که ژاپنی‌ها با گشودن دروازه‌های خود به روی برنج آمریکایی به آمریکاییان دادند، این ظن را ایجاد کرده بود که مذاکرات مورد بحث با موفقیت به پایان خواهد رسید، اما چنین نشد و ملاقات سران دو کشور با سردی بی‌سابقه‌ای خاتمه یافت.

این شکست نشان داد که تضاد جهان صنعتی و ثروتمند در مورد بازرگانی عمیق‌تر از آن است که توافقی چون «گات» بتواند به آن خاتمه دهد.

گزارشی که در این صفحه و صفحات آتی آمده ریشه این تضادها را در روابط تجاری آمریکا و ژاپن تا حدودی نمایش می‌دهد. این تضاد منحصر به روابط بین ژاپن و آمریکا نیست. اروپا با آمریکا و ژاپن نیز تضاد منافع دارد که امیدواریم در فرصتهای مناسب به بررسی آن‌ها بپردازیم... و اما گزارش حاضر لاقلاً واحد این خصوصیت هست که می‌تواند گوشه‌ای از دلایلی را که ثابت می‌کند جهان صنعتی قادر نیست در شرایط کنونی به یک توافق جمعی برای همکاری بی‌شائبه‌ای در قالب توافق‌هایی نظیر «گات» نائل آید، نشان دهد.

تنش تدریجی در روابط دو کشور علنی‌تر می‌شد، و آمریکاییان هوسوکاوا را به عنوان عامل تنش ارزیابی می‌کردند و در دسرهای ناشی از ظاهر شدن روابط سرد میان دو غول صنعتی را به او نسبت می‌دادند و با خارج شدن از ادب معمول در دیپلماسی، او را به آمریکاییان دیپلماتی خام و زیاده از حد متهور معرفی می‌کردند.

ماشین هیولای صنعت ژاپن

از نظر ژاپنی‌ها موضع آمریکا در قبال مسائل تجاری واقع‌گرایانه نیست.

امنیت ملیش انتونی لیک و وزیر خارجه‌اش وارن کریستوفر به طرف ژاپنی خود گفت:

«ما ممکن است به این مرحله رسیده باشیم که دیگر چیز زیادی برای گفتگو نداشته باشیم.»

دو کشور در مسائل جانبی دیگر از جمله دستیابی کره شمالی به سلاح هسته‌ای، کمک به کشورهای فقیر از طریق اجرای برنامه‌های کنترل جمعیت، مبارزه با ایدز و بازسازی محیط زیست در اروپای شرقی نیز مذاکراتی انجام دادند.

ژاپنی‌ها، با صدور صنعت بازارها را فتح می‌کنند

امکان می‌دهد در دهه آینده بازارهای وسیعی از تجارت اتومبیل را در مالزی، تایلند و اندونزی در اختیار خود بگیرند و در عین حال این کشورها را از تکنولوژی ساخت اتومبیل‌های ژاپنی که می‌تواند طلیمه ورود آنها به بازار تولید اتومبیل باشد بهره‌مند کنند.

نتیجه‌ی هولناک برای غرب

ژاپنی‌ها که در سال ۱۹۹۰ اقتصاد خود را در مرحله‌ی بی‌از رکود ارزیابی می‌کردند گسترش صنایع خود به کشورهای آسیایی را یکی از راههای گریز از رکود و یادست‌کم غرق نشدن کامل در آن تشخیص دادند و لذا وارد بازارهایی نظیر بازار چین شدند که ظرفیت بالقوه بسیار بالایی دارد. کیت هنری، یک محقق انستیتو تکنولوژی ماساچوست می‌گوید: «چنانچه این بازارها به رشد مورد نظر ژاپنها برسد، نتیجه‌ای هولناک برای غرب در بر خواهد داشت.»

تاکنون نتایج این گسترش برای ژاپنها مشخص نشده است. چنانچه آنها با تجربه گسترش اختاپوسی داخلی که به رکود ۱۹۹۰ و بیکار شدن انبوهی از کارکنان صنایع منجر گردید روبرو شوند، همان تجربه تلخی را تکرار کرده‌اند که آمریکا در سالهای ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ با آن مواجه شد و در جریان آن شکست عظیمی را در برنامه‌های انتقال صنایع خود به خارج از خاک آن کشور تحمل کرد. امروز مشابه همان نیروهایی که در آن سالها در آمریکا اعتقاد به گسترش صنایع در خارج از مرزهای آن داشتند، در توکیو آماده اجرای برنامه‌های مشابه هستند، چنین اندیشه‌ی الزاماً در شرکت‌های بزرگ دیده نمی‌شود. مونتو اونوکی ۴۵ ساله رئیس شرکت منسوجات اونوکی که واحد تولیدیش تنها ۱۷۰ کارگر دارد در اندیشه انتقال قسمتی از ماشین‌آلات کهنه شرکت خانوادگی خود به نینگبو، منطقه صنعتی در جنوب شانگهای چین است. حجم سرمایه‌گذاری این صنعتگر برای راه‌اندازی واحد تولیدی خود در چین

تنها ۲۷۷ هزار دلار است. او معتقد است با این اقدام ۵۰ درصد از هزینه‌های شرکت خود را به دلیل پایین بودن دستمزد در چین کاهش می‌دهد، اونوکی درباره این تصمیم حیرت‌انگیز خود می‌گوید:

«در آیکاوا واقع در ۴۶ کیلومتری توکیو که شرکت او فعالیت دارد ۲۰ کارخانه مشابه رقیب وجود دارند و در کمتر از چند سال تعداد آنها به ۵۰ حد اکثر ۱۰ شرکت خواهد رسید، لذا او

صنعتی خود، مجبور به استقرار صنعت خود در شن ژان در نزدیکی هکنگ‌کنگ شده است.

چنین طرز تفکری در بسیاری از صاحبان و سهامداران صنایع در شهرهای کوچک ژاپن که در حقیقت عامل نیروبخشی به صنایع کشورند دیده می‌شود. همین شرکت‌های کوچک تأمین‌کننده لوازم مورد نیاز شرکت‌های عظیمی نظیر تویوتا، کاتن و شارپ هستند و حال که این شرکت‌ها صنایع خود را در خارج از ژاپن گسترده‌اند

یک کارگر هندی با دستمزدی اندک در کارخانه سازنده شیشه‌های ایمنی آساهی مشغول کار است. این شرکت امروز فعالیت‌های تولیدی خود را در سراسر جهان گسترش داده است.

کوچک‌ترها نیز ترجیح می‌دهند باز هم در کنار آنها، گرچه در خارج از مرزهای کشور باشد، فعالیت خود را ادامه دهند. پاره‌یی از این شرکت‌های کوچک که در حقیقت پیمانکاران دست دوم صنایع هستند و برای شرکت‌های بزرگی نظیر سوبارو و سانیو کار می‌کردند ترجیح دادند به جای انتقال صنایع خود به خارج از ژاپن از نیروی کار ارزان خارجی که به طور غیرقانونی در ژاپن اقامت داشتند بهره‌گیری کنند. آنها کارگرانی را از کشورهای پاکستان، ایران، بنگلادش و

امیدوار است با این عمل خود جزو شرکت‌هایی باشد که از صحنه رقابت موفق بیرون آید و شرکت خود را حفظ کند.»

توشینوری مینوها را صاحب شرکت تاکانه در کاواساکی سازنده کابل‌های برقی که تأمین‌کننده کابل برای چندین شرکت بزرگ سازنده ماشینهای فتوکپی است نیز همین بلندپروازی را در سر دارد که بی دلیل هم نیست، او می‌گوید زیر فشار بالا بردن دستمزدها و پایین نگاه داشتن قیمت محصولات

آمریکای جنوبی به کار گرفتند، اما امروز دستمزد کارگران خارجی نیز بسیار بالا رفته و تحمل آن برای صنایع کوچک غیرقابل تحمل شده است، بنابراین آنها نیز به فکر انتقال صنایع خود به خارج از ژاپن و بویژه چین افتاده‌اند. یک مشاور ژاپنی در زمینه استقرار صنایع ژاپن در خارج از این کشور می‌گوید: «ما راه روشن دیگری را در پیش نمی‌بینیم، اگر تخصصمان و صنایعمان را به خارج نبریم، عناصر تضعیف‌کننده داخلی به تدریج آنها را ضایع خواهند کرد.»

رکورد‌های سرسام‌آور تولید

صنایع ژاپنی مستقر در خارج از این کشور نشان داده‌اند که در زمان‌های کوتاهی می‌توانند تولید خود را به سرعت افزایش دهند، به عنوان مثال شرکت هوندا اعلام کرده است کارخانجات این شرکت در آمریکا، انگلستان و آسیای جنوب شرقی در سال جاری به رکود تولید ۸۰۵ هزار دستگاه اتومبیل دست خواهد یافت، که ۱۹ درصد نسبت به سال ۱۹۹۳ افزایش دارد. این شرکت همچنین در نظر دارد برای نخستین بار در خارج از ژاپن اتومبیل لوکس اکورا را در اوهایو آمریکا تولید کند. در کشورهای آسیایی ژاپنها به تولید انبوه وسائل الکترونیکی به منظور صدور به آمریکا و همچنین به کشور خود یعنی ژاپن اقدام کرده‌اند.

یک تحقیق به وسیله بانک صادرات و واردات ژاپن نشان می‌دهد که پس از یک دوره سه ساله ضعف در خطوط تولید صنایع ژاپن، گسترش صنایع این کشور در خارج از مرزهای خود این خطوط را به شدت فعال کرده است. هدف نهایی ژاپنها در توسعه صنایع خودرو در خارج از کشور، سرزمین پهناور چین است و ژاپنی‌ها در عجبند که چرا زودتر به فکر فتح بازارهای چین نیفتاده‌اند؟

شرکت‌های ژاپنی‌ها در سرمایه‌گذاری در خارج زمانی آغاز شد که قیمت تمام شده کالاهای ژاپنی

ژاپن، بنیان‌گذار نظم نوین اقتصاد در حوزه اقیانوس آرام

شوند. از این گذشته سرمایه‌گذاری در کشورهای دیگر چندان هم که تصور می‌رود به آسانی امکان‌پذیر نیست و گاه سرمایه‌های پیش‌بینی شده تکافوی استقرار صنایع در خارج از کشور را نمی‌دهد. شرکت هوندا برای نفوذ در بازار موتورسیکلت چین ناچار است با سسی شرکت چین مشارکت کند، بوروکراسی دولتی در هند بسیار سختگیرانه با این سرمایه‌گذارها برخورد می‌کند و حاضر نیست همه امکانات خود را بدون قید و شرط در اختیار سرمایه‌گذاران ژاپنی قرار دهد، مثلاً شرکت آسامی که شیشه‌های ایمنی در هند تولید می‌کند نتوانسته از طریق شرکت دولتی برق هند انرژی مورد نیاز خود را تأمین کند و به ناچار از ژنراتورهای شخصی استفاده می‌کند.

ژاپن در تلاش برای هموار ساختن راه سرعت بخشیدن به بازرگانی خارجی و تأمین رشد اقتصادی خود ۶۰ درصد از بودجه سالانه ۱۱/۳ میلیارد دلاری کمک‌های عمرانی خود را به کشورهای آسیایی و بویژه به چین اختصاص داده است، این پول در پروژه‌های برق‌رسانی، راهسازی و ایجاد بنادر و سایر فعالیتهای زیربنایی به مصرف می‌رسد که بدین ترتیب هم سرمایه‌گذاران ژاپنی به سود خود می‌رسند و هم کشور میزبان به آبادانی و توسعه دست می‌یابد، دولت و بخشهای خصوصی ژاپن همراه با این فعالیتهای طرحهای آموزشی ویژه‌یی برای تربیت نیروی متخصص مورد لزوم در کشورهایی را که در آنها سرمایه‌گذاری کرده‌اند اجرا می‌کنند و خود را به صورت سفیران حسن نیت در کشورها آسیایی مقبول خاص و عام کرده‌اند. در دهه آینده این سرمایه‌گذارها نتایج خود را آشکار و آسیا را به یک بازار بزرگ صنعتی تبدیل خواهد کرد و آنگاه است که ملل آسیایی به ژاپن به عنوان بنیان‌گذار یک نظم نوین اقتصادی در حوزه اقیانوس آرام خواهند نگرست.

منبع: تایم

برگردان از سرویس ترجمه «مژده»

در هفت سال آینده سالانه ۲۲/۷ میلیارد دلار از مازاد بازرگانی خارجی ژاپن خواهد کاست. دولت ژاپن معتقد است که ژاپنها در برخی از بازارهای بین‌المللی دست به خریدهای خارجی خواهند زد که این همان چیزی است که آمریکائیا طالب آن هستند. ژاپنی‌ها در حقیقت کسارت برنده سرمایه‌گذاری در کشورهای آسیایی را به این دلیل رو کرده‌اند تا از فشار روزافزون آمریکا بر روی خود در زمینه بازرگانی بین‌المللی بکاهند، اما به

خارجی ژاپن وامهایی با بهره کم در اختیار کسانی قرار داده است که داوطلب سرمایه‌گذاری در خارج از ژاپن هستند.

مقامات دولتی ژاپن امیدوارند با افزایش سرمایه‌گذاری در حوزه‌های مسکن و مخابرات موفق شوند تا حدودی از شدت فشار کارکنان بیکار شده به علت انتقال صنایع به خارج از کشور بکاهند، گرچه این سرمایه‌گذارها در کوتاه مدت مسأله‌ای را حل نمی‌کند ولی محققان در انستیتو

شرکت لوازم الکتریکی آوا تقریباً تمام خطوط تولید خود را به کشورهای سنگاپور و مالزی منتقل کرده است

عقیده آمریکائیان، ژاپنها در استفاده از این کارت، مخاطراتی را نیز باید پذیرند که از جمله تعطیل شدن خطوط تولید سستی در داخل ژاپن است. برای مثال، شرکتهای ان، ای، سسی، میتسوبیشی و توشیبا تکنولوژیهای پیشرفته خود را در تأسیسات خارجی این شرکتها به کار گرفته‌اند و شرکتهای مادر مستقر در ژاپن به تدریج از تکنولوژیهای پیشرفته عقب می‌مانند و بنابراین برای دستیابی به تکنولوژی پیشرفته باید دست به دامان منابع خارجی و از جمله منابع آمریکایی

تحقیقاتی سانوا معتقدند با ایجاد صنایع جدید در داخل کشور، ضایعات به حداقل می‌رسد و مسئله بیکاری حل خواهد شد. دولت ژاپن معتقد است منافعی که از سرمایه‌گذاری در خارج از ژاپن عاید این کشور می‌شود به بروز دردسرهایی ناشی از آن داخل کشور می‌ارزد زیرا این اقدام باعث خواهد شد جنگ مازاد بازرگانی با آمریکا و احتمالاً اروپا به پایان برسد.

انستیتو تحقیقاتی سانوا برآورد کرده است که رشد بالای سرمایه‌گذاری ژاپن در خارج از کشور

به دلیل افزایش نرخ برابری ین در برابری دلار در سال ۱۹۸۵ روندی صعودی پیدا کرد و باعث شد صنایع ژاپن به سوی یک دوره از رکود گام بردارد و به آمریکائیا و اروپائیا امکان دهد با استفاده از این فرصت به رشد صنایع خود بپردازند. ولی با همه تهدیدی که رکود برای صنایع ژاپن در برداشت صنایع ژاپن در خارج از این کشور از سال ۱۹۸۵ تا سال ۱۹۹۱ به دو برابر گسترش یافت که شش درصد ظرفیت کل صنایع ژاپن بود. شرکت صنایع و وسائل خانگی آیوا تقریباً همه امکانات تولید خود را در سالهای ۱۹۸۰ که هنوز ژاپن با بحران افزایش دستمزد روبرو نبود به سنگاپور و مالزی منتقل کرد و خود را از امواج افزایش قیمت تمام شده کالاها و رکود آینده برکنار نگاهداشت، سهام این شرکت در سال گذشته به بیش از دو برابر در بورس توکیو خرید و فروش می‌شد، مدیر شرکت آیوا می‌گوید در آن زمان بزرگترین مشکل ما برای انتقال صنایعمان به خارج از ژاپن وجود بیش از ۱۰۰ شرکت پیمانکار دست دوم بود، اما امروز آنها نیز در کنار ما و در کشورهای آسیای جنوب شرقی فعال و موفقتند.

مشکل بیکاری در ژاپن

سرمایه‌گذارهای ژاپن در خارج از این کشور اثرات منفی نیز در داخل ژاپن به جای گذاشته است، نرخ بیکاری در این کشور نزدیک ۳ درصد است که از ژوئن ۱۹۸۷ بالاترین نرخ بیکاری است. یک بررسی از سوی انستیتو تحقیقاتی سانوا نشان می‌دهد که چنانچه رشد صنایع ژاپن در خارج از کشور به طور متوسط سالانه ۲۰ درصد باشد در سال ۲۰۰۰ یک میلیون و دوپست و شصت هزار نفر نیروی متخصص صنعتی در این کشور که ۹/۱ درصد کل نیروی کار ژاپن را تشکیل می‌دهد از کار بیکار خواهند شد. اما بوروکراتهای توکیو و حتی اتحادیه‌های نیرومند کارگری فعلاً به این مسأله توجهی ندارند، و برعکس دیده شده است که وزارت بازرگانی